

שלשה פרקים / נתן אלתרמן

התמורה המתחוללת מאליה

במשך חדשים על חדשים, מאז הנצחון של ששת הימים, הוסברה נוכחותנו ב"שטחים החדשים" כנוכחות שבאה מכוח הכיבוש הצבאי בלבד, כהחזקת פקדון עד לשיחות-שלום. במשך כל החדשים הללו לא ערערה מדיניותנו, אפילו לגבי "הגדה המערבית", על הנוסחה המגדירה אותה כ"טריטוריה ערבית", אף שבעלותה של הממלכה הירדנית על איזור זה היא בעלות שלא הוכרה חוקית לא על-ידי או"ם ולא על-ידי המעצמות הקובעות. את המשך נוכחותנו ב"שטחים", אף לגבי איזור זה של יהודה והשומרון, הסברנו רק בכך שיש חילוקי-דעות בינינו ובין מדינות-ערב בענין פירוש ההחלטה של מועצת-הבטחון.

אלא שמבלי משים נתחולל שינוי יסודי בעמדה זו.

אמנם שאלת ההתישבות ב"שטחים", זו המונחת בימים אלה על שולחן הממשלה, אינה קשורה, לכאורה, בהסדר הסופי, ובכל-זאת יש בה עיקר אחד ראשון במעלה. עיקר זה הוא כיום נחלת הכלל, הן של היונים והן של הניצים, ומשמעותו המפורשת, או המשתמעת מאליה, היא בכך שגבולנו המזרחי הוא על הירדן.

מרגע שאנו קובעים כך ומרגע שאנו מגשימים עיקרון זה על-ידי מעשי התנחלות, נעשות כל שאר שאלות, כגון אינטגרציה או התבדלות, ואפילו תכנית-המובלעת של אלון, ולא כל שכן תכנית דייך, שאלות פנימיות של מדינת ישראל.

אני יודע כי בין אנשי התנועה למען ארץ-ישראל השלימה וגם בין חברי הכנסת יש שאינם סבורים כך, אך יודע אני גם כי בין דוגלי שלימות הארץ יש אנשים שיהיו מוכנים לא לדון לשלילה גמורה לא את תכנית דייך ולא את תכנית אלון, מרגע שתכניות אלו עומדות מעבר מזה לגבולה המדיני של ישראל, אשר על הירדן. וכשיגאל אלון אומר שגם אם מוותרים על שטח אין אנו מוותרים על זכותנו ההיסטורית

לגביו, הרי יש תהום בין ענין זה לבין מה שהיה מקובל במדיניות שלנו, ובייחוד במדיניותנו החיצונית, עד כה.

וכאן יש להדגיש עוד נקודה חשובה:

גם הצהרתו של שר-הבטחון בטלוויזיה האמריקנית, שישראל נכונה לוותר על "הרבה שטח", אינה חלה על השטחים האמורים. הדברים נאמרו בתשובה לשאלה בענין תגובתו של שר-החוץ המצרי לגבי "שבע הנקודות" והכוונה היא לא לגבול שעל הירדן ולא ליהודה והשומרון, שמעבר לאותו גבול.

נוכחותה של היעדרות

שאלת ההסברה החיצונית שלנו אינה יורדת מסדר-היום והכל מודים כי סיבת דחיפותה הוא היעדרה הגמור.

אמנם כן, לא רק היעדר ההסברה הנאותה עשוי להסביר את העובדה שיחס עויין לישראל הוא כיום בעולם סימן של השקפה נאורה והומאנית, ולא רק בשמאל-החדש.

בדרך כלל אנו רואים את נצחונה הצבאי של ישראל במלחמת-ששת-הימים כגורם עיקרי לתפנית זו דעת-הקהל. אנו אומרים כי מדרך הטבע הוא שהצד המנצח אינו מועמד לאהדה, שכן המנוצח הוא המעורר את החמלה ואת ההשתתפות.

מידת אמת שיש בדעה זו בטלה בששים לעומת מידת ההתחמקות שבה. דומני כי נצחון ששת הימים עשה למען העם והמדינה הרבה כל-כך, עד כי אין זה מן ההגינות להעמיס עליו גם את עול האחריות לחדלון ההסברה.

אמנם אין להניח, כי הסברה נכונה היתה משנה את הדימוי שלנו בעולם מן הקצה אל הקצה, ובכל-זאת חובה לציין כי בכל שנות המאבקים הציוניים והמדיניים של ישראל לא הוזנחה במידה רבה כל-כך הצד הרעיוני, העקרוני של מהות מאבקינו ותכליתם ושרשיהם.

את כל אלה – את כל ה"חומר" הציוני, היסודי, שמכוחו הבקענו אל "משפחת העמים" – צררנו בתוך שק של בלואים שסולק הצידה לאחר שהדבקנו עליו תווית של "נימוקים היסטוריים".

הנימוקים ההיסטוריים (וכתוכם כללנו גם עיקרים שהיו תמצית אמת שלנו וצידוק שלנו ונשק הבקעה שלנו אך לפני עשרים שנה, בימי המאבק על המדינה) אינם מתקבלים, כך החלטנו, על דעתם של הגורמים הקובעים.

ונימוקים אלה לא הוזנחו, אלא נעשי גם ענין למנוד-ראש ולהתקלסות מבית.

במשך הזמן שמאז מלחמת-ששת-הימים ספגו עיקרי הציונות מידי חוגים ציוניים מובהקים בישראל מנות השפלה, עלבון וגינוי שאולי לא היו כמותן מאז הוויכוח עם ה"בונד".

ולכן רשאים אנו לומר כי חדלון ההסברה החיצונה שלנו אינו רק פרי משגה או הזנחה, אלא הוא פרי התרוקנותה של הווייתנו הישראלית מתוכנה הנכון והמודע.

ולכן אך לשווא אולי אנו נוזפים בסטודנטים ישראלים בחוץ-לארץ שעה שהם מודים ומתוודים כי אינם יודעים מה להשיב לאנשי "השמאל החדש" כשהללו שואלים אותם, בעת ויכות, באיזו זכות נעשה יהודי לישראלי וכיצד הם מצדיקים את קיומה של ישראל "בטריטוריה ערבית".

ומשום כך שעה שיצחק טבנקין משמיע במזכירות מפלגת-העבודה דברים שהם מיסודי ההווייה היהודית של תקופת התחיה, יש מי שקובע ב"דבר" כי יצחק טבנקין נשא "נאום לאומני תקיף, אם לא להשתמש במלה קשה יותר" וכי סגנונו הוא "סגנון שהיה שמור בעבר למנהיגים ערביים בלבד".

לאחר סילוקו של אותו מחסן גרוטאות ציוניות, ביססנו את כל "הטיעון" על הנימוק הבטחוני. הוא לבדו נעשה לנו נימוק ויסוד להשרשת צידוקה של עמידתנו לאחר מלחמת-ששת-הימים, הן בדעת-הקהל בעולם והן בזירה המדינית גופה.

ולא שמנו אל לב כי נימוק זה אינו צריך ואינו יכול לעמוד לבדו.

שכן אם אנו מבססים את טיעון עמידתנו בשטחים החדשים ואת דרישתנו למשא-ומתן ולשלום-של-חווה בטעמי בטחון בלבד, רשאים אולי האמריקנים, ואפילו הסובייטים, לטעון כי ערובה של המעצמות תיתן לנו, לדעתם, בטחון רב מזה שאנו מיחסים לגבולות נוחים ולחווה עם מדינות ערב.

מעניין שדווקא החוגים הבטחוניים של ישראל, ובתוכם השרים ישראל גלילי ומשה דיין ויגאל אלון, אינם חדלים מלהדגיש בהופעות שלהם גם את הצד העקרוני השרשי של הטיעון הישראלי; ואילו חוגי משרד-החוץ עומדים רק על הנימוק הבטחוני.

וכל-כך השתרשה בנו בלעדיותו של נימוק זה עד שכיום, כשאנו תוהים מה יהא טיבו של המימשל האמריקני הבא, אומרים "חוגים רמי-דרג בירושלים", כי תפקידה של מדיניות ההסברה שלנו כעת הוא למהר להסביר לאנשי האדמיניסטרציה החדשה כי התמיכה בנו היא מטובת בטחונה של ארצות-הברית.

שכן שעה שאין הנימוק הבטחוני שלנו מספיק, אנו מצרפים אליו גם את נימוק בטחונה של אמריקה. ליתר בטחון.

ואנו מגיעים בהכרח לידי כך שאנו מעמידים עניני יסוד, כגון התקרבות בין הגושים, כענין המנוגד לבטחון ארצות-הברית, ואין אנו תופסים כי בכך אנו עשויים לקומם נגדנו את דעת-הקהל בעולם כולו, שכן אנו "מסבירים" את התמיכה הישראלית כמנוגדת לענין שהעולם רואה בו, בצדק, יסוד כל משאת-נפש, את מניעת העימות בין גושים.

וכל זאת בשם הבטחון.

את ההסברה האידיאולוגית העקרונית החושפת שרשים וטעמי-יסוד, אשר יש בה כדי להשפיע על דעת-הקהל ובעקבות כך גם על הממשלות, השלכנו ככלי אין חפץ בו.

מישאל הסטודנטים

כנוהג שבעולם נערכים מישאלים לשם אחת משתי המטרות הבאות:

א. כדי לעמוד על הלכי-הרוח הרווחים בציבור, ולהסיק מכך מסקנות, אם עיוניות ואם מעשיות, כגון לפני בחירות.

ב. לשם קבלת החלטה, אם לאומית, כלכלית, ואם מפלגתית, שאז אין המישאל אלא הצבעה בממדים אחרים ובדרכים אחרות.

לכן אפשר היה להבין כל מישאל שהתאחדות-הסטודנטים היתה עורכת, אם כדי לעמוד על הנטיות הרווחות בין חבריה בשאלה מן השאלות, או כדי להחליט החלטה מעשית בענין שכר-לימוד או שביתה וכדומה.

אך מישאל כמו זה של ההתאחדות, בנושא לאומי כללי, מישאל הנערך לא כדי לעמוד על הלכי-הרוח, אלא כדי "לקבוע לפי התוצאות עמדה שתחייב עקרונית את מוסדות ההתאחדות", מישאל כמו זה, דומני, לא נערך ולא ייערך בשום מקום בעולם.

מה פירוש לחייב את ההתאחדות עקרונית? לחייב – מאיזו בחינה? לחייב את ההתאחדות לחשוב לפי תוצאות המישאל? ההתאחדות כגוף הוגה אינה קיימת לא לפני המישאל ולא לאחוריו.

או לחייב אותה עקרונית לפעול לפי התוצאות? נניח שתוצאות המישאל יקבעו שעלינו לזנוח את ה"שטחים", האם תאסור ההתאחדות על סטודנטים, הסבורים אחרת, לחשוב אחרת או לדבר אחרת, או לפעול אחרת?

ומאחר שאין אני סבור כי ענין ארץ-ישראל הוא "סוב יודיצה" כל עוד המישאל מתנהל, סבורני כי לא יהיה זה בזיון בית-הדין אם יוגד כי מישאל זה הוא אפסורד ציבורי מובהק.

ויפה עשו הסטודנטים של הטכניון שנמנעו ממנו.